ધી સેલ્ફ હારમોનીયમ
ટીચર ભાગ ૨ જો.

બનાવનાર,

ભોગીલાલ છગનલાલ ત્રીવેદી.

Richy Road-*Ahmedabad.*

The Edward Printing Works.

સંવત ૧૯૬૩ સને ૧૯૦૭।

કિંમત રૂ. ૦—૪—૦.

અર્પણ પત્રિકા.

રા. રા. ચીનુભાઇ માધવલાલ.

સી. આઇ. ઇ.

મુ. અમદાવાદ.

આપ જેવા માયાળુ સ્વભાવના તેમજ શ્રીમંત વર્ગમાં આપની એક ખ્યાતી પ્રસરી રહેલી છે. તે, જેવાકે, ગરીબોની સહાય કરવામાં હુમેશાં આપ જેવા મહાન્ પુરૂષ તત્પર રહોછો. તેમ ધર્મ કાર્યમાં સદા ઉદાર દીલના દેખાઓ છો. સ્વધર્મ પ્રત્યે આપની દ્રઢ પ્રીતી રહેલી છે. આપને સી. આઇ. ઇ. નો ઇલકાબ મળ્યા છતાં સદા સાદાઇમાંજ રહો છો. તેમજ સ્વદેશી કારીગરોને ઉતેજન આપવામાં આપ કુશળ છો. જેમ બને તેમ દેશી બંધુઓને સારે રસ્તે દોરાએલા જોવાને આપ અતિઉત્સાહી છો. આપ સર્વગુણસંપન્ન જાણી આ લઘુ પુસ્તક આપની દ્રષ્ટી ગોચર આપને અર્પણ કરૂંછું તે આપ કૃપા કરી સ્વીકારશોજી. એવી આશા છે.

લી. આપના, દર્શનાભીલાશી.

ભોગીલાલ છગનલાલ ત્રિવેદી.

માણુનાયકની પોળ—અમદાવાદ.

નં. ૧ લો. રાગ ભૈરવ.

(આસોને કારતકમાં પ્રાતઃકાળે ગવાય છે).

સા રી ગ મ પ ધ ની સા

ટી

(પ્રધાનસુર ધ્યવત છે).

નં. ૨ જો. રાગ માલકોશ.

(માહ અને ફાગણમાં રાત્રીના બે વાગે ગવાય છે).

સા ગ મ ધ ની સા

ટી

(રીખવ પંચમ બાદ છે). પ્રધાનસુર મધ્યમ છે.

નં. ૩ જો. રાગ હીંડોળ.

(ચઇતર મહીનામાં સંધ્યાકાળે ગવાય છે).

સા ગ મ ધ ની સા.

ટી

(રીખવ પંચમ બાદ છે. પ્રધાન સુર મધ્યમ છે.)

નં. ૪ થો. રાગ દીપક. (હાલમાં બીલકુલ ગવાતો નથી).

નં. ૫ મો. રાગ શ્રી ઇ૦૦૦

(બાર મહીનામાં ગમે તે વખતે સંધ્યાકાળે ગવાય છે).

સા રી ગ મ પ ધ ની સા.

ટી

(પ્રધાનસુર રીખવ છે).

નં. ૬ ઠો. રાગ મલ્હાર.

(શ્રાવણ ભાદરવામાં રાત્રીના ત્રણ વાગે ગવાય છે).

સા રી ગ મ પ ધ ની સા.

ની ટી

(પ્રધાનસુર ધ્યવત છે). [નીખાદ બેઉ વપરાય છે].

૭ રાગની સારીગમ સમાપ્ત.

ધી સેલ્ફ હારમોનીયમ.

ટીચર ભાગ ૨ જાની નકલ પહેલી.

ગાયનો પ્રખ્યાત છે—રાગ રાગણીના શુરોની

સરગમો રાખેલી છે.

પ્રસિદ્ધ કરનાર.

ભોગીલાલ છગનલાલ ત્રીવેદી.

હારમોનીયમ—ટીચર.

રહેવાશી—અમદાવાદના.

સંવત ૧૯૬૩ સને ૧૯૦૭

કીમત રૂ. ૦—૪—૦.

શ્રી ગણેશાય નમઃ

દોહરો.

શ્રી ગજાનંદ તુજને નમુ—સરસ્વતીને લાગું પાય,
ઇંદ્રાદીક જો કૃપા કરે—તો કાર્ય સફળ મુજ થાય;
ભાવ થકી ભોળા નમું—નમું હું શ્રી અંબાય,
શ્રેષ્ટોને કરૂં વીનતી—બ્રહ્મને લાગું પાય;
સ્તવન કરૂં હું કૃપા કરો—કોઇ ન દેશો દોષ,
દાશ તણો હું દાશ છું—માગું બેઉ કરજોડ;

માલીની છંદ.

ચતુર હોય જે નર—રાજ સભામાં જાયે,
ચતુર હોય જે નર—રાગ રાગણી ગાયે;
ચતુર હોય જે નર—દેશાટણ જાયે,
ચતુર હોય જે નર—શાસ્ત્ર સંગીત ગાયે;
ચતુર હોય જે નર—નીત નવીન જોયા કરે,
ભોગી કહે આળશ તજી—ચતુર ચીત ચેતી ફરે;

સત્યનો જય—પાપનો ક્ષય.

1 7 2

છપ્પો.

રદય જીવતું જાણો—રશીક કાર્ય જેણેજ કીધાં,
રદય જીવતું જાણો—માન જેણેજ ૦૦ લીધાં;
દેશાટણ કરી જોવું—લ્હેવો અમુલ્ય લ્હાવો,
બેસી રહેતાં ન આવે—ફરી વખત આવો.

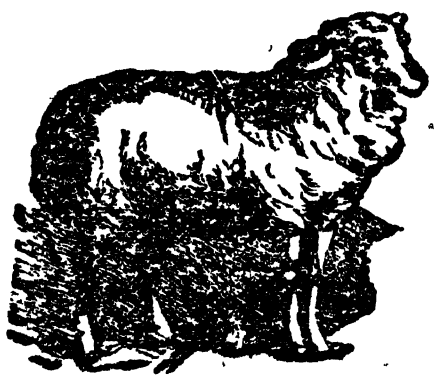
ખુશ ખબર   અમુલ્ય તક

મહેરબાન સહચહરથોને બાનુઓ, વિનંતી સાથે જણા-
વવાનું કે, હારમોનીયમ શીખવાનો શોખ સંપૂર્ણ હોય તો-

આવો અમુલ્ય લાભ લેવા કદી ચુકશો નહિ, ગયેલો વખત ફરી ફરી આવતો નથી—લક્ષ્મિ ચાંલ્લો કરવા વારેવારે આવતી નથી, માટે પૈસાનો લોભ નહિ રાખી—સંગીતનું જ્ઞાન લ્યો, કે જેથી કાયાનું કલ્યાણ થાય. ને અંતે દેહ-પરમાત્માને શરણે જાય.

(એટલે દેહનો મોક્ષ થાય)

B. C. ત્રીવેદી.

પ્રસ્તાવના.

હારમોનીઅમ વગાડતાં વગાડતાં, મને આશરે આઠ વરસ થઇ ગયાં, પરંતુ સંગીત શાસ્ત્રમાં એવી ચમત્કારી શક્તિ છે કે, માણુસ પોતાની જીંદગી સુધી પ્રેક્ટીશ કરે તો પણ ભર સમુદ્રનો પાર કદી પામતો નથી, પરંતુ એવું છે કે, રાગ રાગણીયોનું ભાન થઇ જવાથી તથા તાલની (લેહ) નું પ્રમાણ મગજમાં આવ્યા પછી કોઇ પણ અજાણ્યું ગાયન વાગવામાં વાંધો પડતો નથી, માટે મારૂં એવું કહેવું છે કે, રાગ રાગણીયોના શુરની સરગમોને ઘુંટો, ને મગજમાં બરોબર રીતે ઊતારો, તો આગળ વાંધો આવશે નહિ.........

હાલના વખતમાં હારમોનીયમનાં ઠોબલાં ઘેરેઘેર થઇ ગયાં છે, હલકા માણુસોએ દરેક રીવાજની ખરાબી કરી છે, લાંબુ જ્ઞાન નહિ મેળવતાં. ભપકા ભારી રાખી અધુરાઓ છલકાય છે, માટે સાધારણ પંક્તીના માણુસોને ઘણુંજ પસ્તાવું પડે છે, મગજમાં વીચાર એવા આવે છે કે, નાનપણમાં ઇંગ્રેજી અભ્યાસ સારી રીતે કર્યો હોત, ને સાધારણ ગવર્નમેન્ટ નોકરી મળી હોત તો આવી દુરદશાને પ્રાપ્ત થાત નહિ, પરંતુ નશીબના આખા અને પુરા તેથી કાંઇ રસ્તો સૂઝ્યો નહિ ને નાનપણથી, નાટક, ચેટકમાં ઇશકમાં આંધળા થઇ પડી ગયા. તેમાં પડયા પછી અવાજનો અંત આવવાથી, આ ધંધો પકડી બેઠા, ધંધો પકડયો તો ખરો પણ વીચાર આવ્યો કે આપણા ઊસ્તાદે તો આપણને કક્કા નામે કુટી મારતાં શીખવ્યું છે, અને અધુરા લટકાવી માર્યા છે, અને લાંબુ જ્ઞાન આપ્યુ નથી, માટે કોઇપણ ઊસ્તાદની સેવા કરી રાગ રાગણીયોનું ભાન કરવું—એવો મગજશક્તિમાં વીચાર થયો. જે ઊસ્તાદો પોતાના સાગરીત ઊમેદવારને પુરતુ જ્ઞાન આપતા નથી તેને માટે ઇશ્વર તરફથી

તેઓને મોટા ગુનેગાર તરીકે પરમાત્મા માને છે, જેટલું પોતાને જ્ઞાન હોય તેટલું ઊમેદવારને દીલ સાફ રાખી અને કંટાળો બેઠીને જ્ઞાન આપવું જોઈયે, કુદરતનો આધાર મોટો છે તેમ સમજી હું કુદરતી હારમોનીયમ બજાડતો હતો, ને કોઇ ગમ્મે તેવું ગાય તો તેની સાથે બરોબર કુદરત મજ્જ શકિતના જોરથી તે ગાયન સારી રીતે હું વગાડતો હતો, તેમાં કોઈ તરફનો વાંધો આવતો નહિ હતો, પણ અધુરા હતા તેથી દહાડો ને રાત ચેન પડતું નહોતું–ઈશ્વરકૃપાથી કોઇ ઊસ્તાદ મળી જવાથી (પુર્વના સંસ્કારથી) મને રાગરાગણીનું ભાન પણ થયું. ત્યારબાદ મારી આંખ ઊઘડી. વીચાર કર્યો કે સંગીતનો કાંઇ છેડો નથી, માણુસ જીંદગી સુધી નવો નવો અભ્યાસ કરે ને છેવટે રામ શરણ પહોંચે, તો પણ આ સંગીતશાસ્ત્રનો પાર કદી પામી શકશે નહિ, માટે મારૂં એવું કહેવું છે કે, સદગ્રહસ્થો આ ધંધામાં કોઇ માણુસ પડશો નહિ એવી મારી સલાહ છે. કોઇપણ વેપારી લાઇનમાં કાયમ રહી, ને પછી આ શોખનું જ્ઞાન (સંપુર્ણ મેળવવું) કારણ કે આ શોખ આગળથી ચાલતો આવે છે, ને પરમાત્માને ત્યાં પણ કાયમ રહેલો છે, વળી માણુસની ઉદાશી ભાગનાર (સંગીત છે) માટે શોખ રાખવો ને જ્ઞાન મેળવવું–એવી મારી દીન શેવકની નમૃતા પુર્વક અરજ છે, જે માણુસ સાધારણ પણ સંગીતના જ્ઞાનવાળો નથી. તે માણુસ ચાર પગના પશુની ગણુતરીમાં ગણાય છે. (સંગીત) તે સ્વર્ગનો રસ્તો છે, તે રસ્તો લેવા કદી પણ ચુકવું નહિ એવી મારી ભલામણ છે.

આ કલબ–ફક્ત બાર મહીના–અમદાવાદની રહેલ કરી–સંવત ૧૯૬૪ સને ૧૯૦૮ ડીસેમ્બર તા–૫ મીએ કલબ બંધ કરી–કરાંચી ઉપડી જશે.

હારમોનીયમ શીખનારને જાહેર ખબર.

પ્રથમ હારમોનીયમ શીખનારને (હારમોનીયમ) એવું નામ જાણવું જોઇયે—(હારમો—એવું નામ જાણ્યા બાદ,) હારમોનીયમના સૂરોનાં નામ જાણવાં જોઇયે. ધારો કે બ્રાહ્મણ અને વાણીયા, પરંતુ કેવા બ્રાહ્મણ છે, ને કેવા વાણીયા છે તેની આપણને શું માલમ પડે—માટે બરોબર રીતે ઓળખી શકાય—કે આતો અવદીચ બ્રાહ્મણ છે. અને આતો દીસાવાળ વાણીયા છે, તેવી રીતે સરગમના શુરોનાં—નામ બરોબર રીતે જાણવાં જોઇયે—માટે નીચે ધ્યાન આપશોજી. +

ધારો કે, સા—એટલે, , , , ષડજ પછી રી–ગ–મ–પ–ધ–ની–સા– એવી રીતે સાત છુટા છુટા શબ્દ પડયા, માટે
ઠી
નીચે ધ્યાન આપો–(મગજને મરીની માફક ગરમ રાખો–)

હવે—....	સા—....	એટલે—....	ષડજ—....	કહેવાય....
,, ...	રી........	,, ...	રીખવ........	,,
,, ...	ગ........	,, ...	ગંધાર........	,,
,, ...	મ........	,, ...	મધ્યમ........	,,
,, ...	પ........	,, ...	પંચમ........	,,
,, ...	ધ........	,, ...	ધ્યવત........	,,
,, ...	ની........	,, ...	નીખાદ........	,,
,, ...	સા........	,, ...	ષડજ........	,,

હવે નરજાતીની ઓળખાણ તો થઇ—અને નામ પણ જાણ્યાં, પરંતુ નારીજાતીની ઓળખાણ થવી જોઇયે, ને બરોબર રીતે નામ જાણવાં જોઇયે—

ધારોકે—,,,,, સા—રી—ગ—મ—પ—ધ—ની—સા—
ટી

હવે.......	સા........	એટલે........	ષડજ........	કહેવાય....
,, ...	રી........	,, + કોમળરીખવ........		,, ...
,, ...	ગ........	,, ... ,,	ગંધાર........	,, ...
,, ...	મ........	,, ... ,,	મધ્યમ........	,, ...
,, ...	પ........	,, ... ,,	પંચમ........	,, ...
,, ...	ધ........	,, ... ,,	ધ્યવત........	,, ...
,, ...	ની........	,, ... ,,	નીખાદ........	,, ...
,, —....	સા—....	,, ... ,,	ષડજ——	,, —

હવે સા—અને—પ—તે અસલથી ખાસ દોસ્તાર છે. હવે સા—કુંવારો રહયો—તેથી પ—પણ કુંવારો રહયો છે. માટે તે બેઉ એકજ નામથી ઓળખાય છે.

હવે મધ્યમ બે છે—પરંતુ ઘણે ભાગે કોમળ મધ્યમ વપરાય છે, ત્રીવ મધ્યમનો ઊપયોગ—કોઈ જવલ્લે—એટલે કોઈ વારે રાગ રાગણીયોમાં થાય છે, માટે તે ચાલુ મધ્યમ છે. તેથી મધ્યમ કહેવાથી ઓળખાય છે, ને તેની જોડે જમણા હાથ તરફની ચાવી છે તેને ત્રીવ મધ્યમનો શુર ધારવો, માટે તેની જરૂર ઓળખાણ રાખવી, હવે આજે કોમળની ઓળખાણ પડી તે શું, (કોમળ એટલે નારીજાતી થાય છે.) કારણ કે આ શુર ઘણે ભાગે ભૈરવીમાં વપરાય છે, અને શુર કોમળ—અને મીઠાશવાળા છે. વળી હાલના જમાનામાં (નારી) એટલે કોમળ જાતી (સંસાર ચલાવનારી) સ્ત્રી તેનાં મધુર સ્વરનાં ભાસણ—હાલના પુરૂષજાતીને ઘણાંજ પ્યારાં લાગે છે, વીચાર કરો કે કોઈ સ્ત્રી સાધારણ વાત પુરૂષની આગળ કરશે. તો તે મધુર કંઠવાળીનાં—ભાસણ ઘણાંજ મીઠાં લાગ-

શે, કારણ કે તેનું હૃદય કોમળ છે, તેથી તે કોમળ જાતી કહેવાય છે.

હવે આ ઉપરની બેઉ સારીગમનાં—એટલે સ્ત્રી વર્ગનાં અને પુરૂષ વર્ગનાં નામ જાણ્યાં. ને સાધારણ મગજમાં પણ ઉતર્યાં. હવે બીજી બાબતો જાણવાની જરૂર છે, માટે ધ્યાન આપો, હવે ધારો કે કાળી ચાવી ઉપર એક નજર કરી તે-ના સામું જોતાં તેને બે જાતના જથ્થામાં ગોઠવેલી હોય તેમ આપણને માલુમ પડે છે, એક જાતના જથ્થામાં બે કાળી કળો ને બીજી જાતના જથ્થામાં ત્રણ કાળી રહે છે, તે આપણા જોવામાં આવે છે. હવે કાળી કળોની એવી ગોઠ-વણી ઉપરથી હારમો—બે જાતનાં બને છે.

વીચાર કરો—ને એક મગજથી તેના સામુ જુઓ—

પહેલી જાત—

હારમોનીયમ પર બેશી એક નજર કરી તેના સામું જો-તાં જેમાં ડાભા હાથ તરફની પહેલી સફેત કળ આવે છે, તે સા—નો સુર છે એમ જરૂર ધારવું—તેની નીશાની એકે તે-ની પાસે કાળી બે કળોનો જથ્થો રહેલો હોય છે, વળી આ જાતનાં હારમોનીયમ હાલના વખતમાં ઘણાં વપરાય છે, વળી ખરૂં જોતાં મુખ્ય સા—પણ તેજ છે, કારણ કે હારમો-નીયમનું પ્રમાણ અગર હીસાબ તેજ સા—થી ચાલે છે, માટે વીચાર કરી હારમોનીયમ ઉપર બેસી જોતાં—ડાભા હાથ ત-રફની પહેલી સફેદ ચાવી—(પહેલી જાત) ની આકૃતીમાં ધ્યાન આપી તે સા—ખરો છે, એમ જરૂર ધારવું. એની સ-મજ બરોબર મગજમાં ઠરાવ્યા પછી વીચાર કરવો કે, મુ-ખ્ય સુર સાત છે, અને પાંચ સુરો કોમળ છે. સા—અને, પ—એ બેઉ કુંવારા છે, બાકી દરેક સુરો બબ્બે છે એવી રીતે

સાતને પાંચ બાર સુર મળી. કોસમાં (૭ ને ૫) મળી. બાર થયા. તે બાર સુર મળી—એક સપ્તક થાય છે. હવે હાલના વખતમાં ઘણે ભાગે હારમોનીયમમાં ત્રણ અગર સાડા ત્રણ સપ્તકનો ઉપયોગ ચાલે છે. એ ત્રણે સપ્તકને ઓળખવાને માટે અમોએ નીચે સમજ આપી છે, તેથી કૃપા કરી ધ્યાન આપો.

પહેલા સપ્તકનો અવાજ ઘણોજ પહાડી ને જાડો નીકળે છે. તેથી તે ખરજનો સપ્તક સમજવો. હવે બીજા સપ્તકનો અવાજ સમધારણ નીકળે છે, માટે વચલા સૂરોને—મધ્યમનો સપ્તક સમજવો—)))))

ત્યારબાદ તીજા સપ્તકનો અવાજ ઘણોજ ઝીણો ને બારીક છે, માટે તેને ટીપનો સપ્તક સમજવો.

ખરજ	મધ્યમ	ટીપ
જાડા	સાધારણ	ઝીણા
અવાજ	અવાજ	અવાજ
1	2	3

હવે ખરજ. મધ્યમ અને ટીપ—તેની સમજ બરોબર પોતાના મગજમાં ઉતારી, ત્યારબાદ આ રોહી—અને અવરોહી, એ બાબત સમજવી. આ રોહી એટલે ચડતી સારીગમ વગાડનારનો હાથ જમણી તરફ ચાલે તેને આરોહી કહે છે, વગાડનારનો હાથ જમણા હાથ તરફથી ડાબા હાથ તરફ ઉતરે તેને અવરોહી કહે છે.

ધારો કે. સા—રી—ગ—મ—પ—ધ—ની. સા, આ રીતે ચ-
ટી
ડતી સારીગમને આરોહી સમજવી.

ધારો કે, સા–ની–ધ–પ–મ–ગ–રી–સા–આવી રીતે ઉ-
ટી
તરતી સારીગમને અવરોહી સમજવી—

આ બે બાબત બરોબર રીતે પોતાના ધ્યાનમાં લેવી–ત્યારબાદ વીચાર કરવો કે, કોમળ અને ત્રીવની આપણને શું સમજ પડે, તેને માટે કાળજી રાખી વીચાર કરો. ધારવું કે જે શુર બાળબોધ એટલે મરોઠી અક્ષર હોય તેને કોમળ સુર ધારવો, ધારો કે કોમળ (रीं) અને હવે (રી) ત્રીવ અક્ષરો ગુજરાતીમાં આવે છે. માટે તે બાબતમાં પુરતુ મગજ રાખી, ધ્યાન આપવું. હવે ચાવીયોની ઓળખાણને માટે નીચે મુજબ ધ્યાન રાખવું, જે અક્ષરની નીચે (ટી) નામનો અક્ષર જે સારીગમોના આંકડાની નીચે હોય, તો તેને જમણા હાથ તરફના જીણા બારીક અવાજવાળા સુર સમજવા, એટલે ટીપના સુરો સમજવા–બાદ જે અક્ષરની નીચે (ખ) નામના અક્ષરો * જે સારીગમના આંકડાની નીચે હોય તો તેને ડાબા હાથ તરફના પહાડી એટલે જાડા અવાજના સુરો સમજવા, બાકી જે ખાલી સરગમના અક્ષરો હોય, તેને મધ્યમના સુરો સમજવા.

(હવે ગાયનોના બે અગર ત્રણ અક્ષરો હોય–ને સારીગમનો એક સુર આવતો હોય તેની સમજ.)

હવે બીજી બાબત એક યાદ રાખવાની છે, હવે બે અગર ત્રણ અક્ષરો ગાયનના હોય, ને સારીગમના સુરનો એકજ અક્ષર હોય તેને માટે (જીવ) આવી રીતનું નીશાન આપેલું છે, ધારો કે દાવર દા—દારકા— દીર–સતાર હવે દા (વર) દા—દારકા (દીર) સતાર–એમાં– (વર) અને (દીર) એ બેઉ ભેગા અક્ષરો આવે છે, ને સારીગમનો એક અક્ષર

આવે છે, માટે ઊપરનું નીશાન જરૂર મહેરબાની કરી યાદ રાખવું—

(હવે ગાયનોમાં રોકાવાની સમજ.)

હવે જે ગાયનોના અક્ષરની વચ્ચે લીટી આવે, એટલે (—) આવી રીતની લીટી આવે, ત્યાં જરૂર કરી રોકાવું— અને તે મોટું રોકાણ ધારવું—અને જે અક્ષરની આગળ (.) આવું પુર્ણવીરામ અગર અલ્પવીરામ હોય—તેને જરા રોકાણ ધારવું, આ બેઉ બાબતો જરૂર કરી ધ્યાનમાં રાખવી, કારણ કે ગમે તેવું ગાયન હોય, તો તે ગાયન સરખા ટકોરાથી વગાડવું, પ્રમાણ એટલે (લેહ) મજબુત રાખવી.

ધારો કે (હાથ જોડી તારે ચરણે પડી—આ આવો નગર મોઓરે હરી—હવે તેમાં દરેક ટકોરા સરખા પ્રમાણથી આવવા જોઈયે, જેટલું હા—ઉપર રોકાણ—તેટલું—થ—ઉપર રોકાણ તેટલું જો ઉપર રોકાણ તેટલું ડી ઉપર રોકાણ તેટલું તા— ઉપર રોકાણ તેટલું રી- ઉપર રોકાણ તેટલું ચ- ઉપર રોકાણ તેટલું ર- ઉપર રોકાણ તેટલું—ણે— ઉપર રોકાણ તેટલું પ- ઉપર રોકાણ હવે ડી ની આગળ આવી (—) લીટી છે તો ત્યાં રોકાવું—એટલે દરેક અક્ષરોના રોકાણથી ડબલ રોકાવું—કોઈ કોઈ ગાયનોમાં તો ઘણુંજ રોકાણ આવે છે. માટે અક્ષરોની આગળ (—) આવી લીટી આવે ત્યાં જરૂર રોકાણ રાખવું—વળી સદગૃહસ્થો જણાવવાનું કે, તેના કરતાં પણ વધારે રોકાણ આવશે, તો તે લીટીની આગળ (૦૦૦) આવી રીતનાં મીડાં મુકવામાં આવશે. ધારો કે (પડી) હવે (પડી—૦૦) ની આગળ જેટલાં મીડાં આવે તે—મીડાંને ટકોરા સમજીને તે મીડાં જેટલું રોકાણ રાખવું—ઊપર આવી ગયેલી આવી (—) લીટી તે બે ટકોરા જેટલું રોકાણ છે, તો તેના ઉપર બે મીડાં આવ્યાં એટલે ચાર ટકોરા જેટલું રોકાણ

સમાયેલું છે. માટે આ સમજ બરોબર યાદ રાખવી એવી મારી સલાહ છે, ત્યારબાદ તાલને માટે આ B નામના ઈંગ્રેજી અક્ષરો મૂકેલા છે. તે તાલના ઠેકા છે, એમ સમજવું. વધારે લોકોને કંટાળો આવે માટે સાધારણ તાલને માટે એ ગોઠવણ કરી છે તેની પણ જરૂર કરી વાત ધ્યાનમાં રાખવી-(ભાગ ૩ જામાં તાલ-માત્રા વીગેરે સંપૂર્ણ ભેદ બતાવેલા છે.)

ભાગ ૧ લો,—હવે તાલ માત્રા તથા સુરાવટની બરોબર

રીતથી બીજીવાર થોડા વખતમાં બહાર પડશે,

ગાયન ૧ લું

બરવા   તાલ૦૦ દાદરો

b b b b b b
દ યા ક રો દી ન પ ર દ યા ળુ કૃ પા સીં ધુ (સદા)
ગ ગ ગ ગ મ રી ગ પ પ સા સા ધ મી ધ પ મ
ટી ટી

b b
ય ક રો કૃ પા ળુ— બેવાર
ગ રી ગ સા મ ગ (૨)

b b b b
છ [ગન] લા લ સુ ત [અર] જ ક રૂં છું—
ગ ગ ગ પ ધ પ સા સા સા સા સા
ટી ટી ટી ટી ટી

b b b b
ભો ગી લા લ મુ જ ના મ ધ રૂં છું— બે વાર
ની ની ની ની ધ ની સા સા ધ ની પ [૨]
ટી ટી

b b b b b
સં ગી ત શા સ્ત્ર માં [ગમ] ન ક રૂં છું— આ ઠ
ગ ગ ગ ગ મ રી ગ પ પ સા સા ધ ની
ટી ટી

b b b
વ ર શ થી [રટ] ણુ ક રૂં છું— બેવાર
ધ પ મ ગ રી ગ સા મ ગ [૨]

ભર સમુદ્રનો પાર ન પા[મ્યો— [અક]ળ ગતિ વીભુ
અંતર વા [મ્યો]—

(છગનલાલ સુત—તે મુજબ વગાડવું)

પાર પામે નહી અંતે (જન) કોઇ— (અદ)ભૂત શ(ક્તી) છે વીભુની જોઈ

(દયા કરોની–મુજબ વગાડવું)

પુ(સ્ત)ક બીજુ પ્રગટ કરૂં છું–ભેટ વીભુની આગળ ધરૂં છું–
(છગનલાલ સુતની–મુજબ વગાડવું)

[સહા]ય થઈ પ્રભુ [દુર) કર તાપો–વાણી મ(ધુર] દીન જાણીને આપો—

(દયા કરોની—મુજબ વગાડવું)

વારે વારે તુજ (સ્તવ)ન કરૂં છું—સાષ્ટાંગે (તુજ)ને હું [નમ]ન કરૂં છું—

(છગનલાલ સુતની–મુજબ વગાડવું)

(ચર)ણ કમળમાં લેજો (સ્વી)કારી—શેવક B. C. ની દયા [દીલ] ધારી—

[દયા કરોની—મુજબ વગાડવું]

બીંદ્રા બની સારંગ ગાયન ૨ જું.

તાલ સુલ ફાગ માત્રા ૧૦

૧	૦	૨	૩	૦
તાઆ	રન	નીસ	તાઆ	આર–
સા ની	પમ	રીસા	રી મ	રીસા,
ટી				

૧ ૦ ૨ ૩ ૦
જીવ નમ રન મેએ એએ–
નીપ નીસા રીપ મરી સાસા,
ખખ ખ

૧ ૦ ૨ ૩ ૦
સબ હોતે રેઆ ધાઆ આર–
મપ નીસા રીમ રીસા નીપ
ટી ટીટી ટીટી

તાઆ રનની સતાઆ આર–(ઉપર મુજબ).

૧ ૦ ૨ ૩ ૦
જગ તકા સંર જઆ અન–
નીની નીની સાસા સાની પપ,
ટી ટી ટી

૧ ૦ ૨ ૩ ૦
હાઆ રની રંજ નાઆ આઆ–
નીસા રીમ રીસા સાસા સાસા
ટી ટીટી ટીટી ટીટી ટીટી

૧ ૦ ૨ ૩ ૦
નીરા આઆ કાઆ આઆ રઅ–
સાની પ પ મ પ નીની સાસા
ટી ટી ટી

૧ ૦ ૨ ૩ ૦
સઅ વંપુ રન પંઅં છીઈ–
નીપ પપ પપ નીની પપ,

૧ ૦ ૨ ૩ ૦
સઅ વંપુ રન પંઅં છીઇ–
મગ મમ પપ નીની પપ.

૧ ૦ ૨ ૩ ૦
૨૮ વતે રેઆ ધાઆ આર–
૫૫ નીસા રીમ રીસા નીપ
ટી ટીટી ટીટી

૧ ૦ ૨ ૩ ૦
તાઆ ૨ન નીસ તાઆ આર–
(ઉપર મુજબ)

ગાયન ૩ જું. (ધ્રુપત) ચોતાલ
(બંસી ધુનસે બજાઆઇ)
ગાયન–બરવા તાલ ચીમટો મીઠા જહેર.

b b b b
મેરી (ફુલ) તી ફુલ તી ઇ ઇ ઇ ઈ જો (બન) કીડા આ આઆલ—
ધસા રી ગ ગગ ગ મ રી ગ રીની રી ગગ મ રી ગરી,
ખ ખ

b b b
ર ખખું ગી ફ ઓ સે એ સં ભા (આલ) કે–
ની રી ગ ગ મ રી ગ રી સા ની સા,
ખ ખ

b b b
બ હાં જો (બન) કે (હુમ) લે ની રા લે–
રી ગ રી ગ રી સા રી ગ રી સા,

વ હાં કં (ગન) ને પા ઉ ની કા લે–
ખ કે દો દો મુશી બ ત કે પા આ લે–

(આ બે લીટી-વહાં જો બનકે હુમલે-ની મુજબ વગાડવી-)

ઉસે તાલાસ—કરને જાઉ તો ઈ (સ્કે)—

રખ્ખુ઼ં ગી ક એ સે એ સંભાલકે—મેરી ફુલતી.

(પહેલી લીટીની માફક વગાડવું.)

ગાયન ૪ થું.

ઈંગ્રેજી તરજ   તાલ—દાદરો.

b b b b b

રગીલા રસીલા છબીલા લાલાબા (રસી)યાજી.

સાગગ સામગ સાગગ ગ મ ગ રી રી સા

b b b b b

(વશી)યાજી ર(હય)મા રા – – દેદાર (દર)શાવી

સા ગ રી સા સાની ધ ધરીરી ધ રી રી

ખ ખ ખ ખ

b b b b b b

દાસીઓ ભાવીઇ (ભર)માવી ભામીની પ્રાણપ્યારા – – બેવાર

ધ રી રી રીગરી સા સા સા સા ગ રી સાસાસાસા (૨)

ખ

અર્દશ પ્રેમ ચુંબન આ (કર) શણુ, આપ તણું છબીલા છોગાળા—મન લહોં મુજ ખેંચી ખેંચીને એ, દેછે આ-લીંગન વેગે વહાલા—જેમ આંબા શાખ વાશથી મેનાઓ, ઊઠી ફળ ખાવા આવે સારાં—તેમ ઈન્તેજાર આવી ઊભી છું઼ઉ, હસ્થ ગ્રહી કરો આપ દારા—

(આ લીટીઓ પહેલી લીટીની મુજબ વગાડવી)

b b b b b
અરેઓ નારતુંઉ છે કોની બાળકી—પ્યારા મારા
મ મ મ મ મ મપ ગ ગ રી ગરીસા રી ગ રી ગ

b b b b b
આપ તણી હુંઉ વીલાસી—આ શું ઉ ચ્ચા રી
મ પ, મ ગ રીગ સારીરી સા ની ની સા સા
ટી ટી ટી

b b
વહે છેએ તું નારી હાંરે હાંરે આપ મારા છોઓ વીલાસી–
નીધ પધ મ પ,પ (પ્યારા મારાની મુજબ)

આયન ૫ મું. (માલીકનું બનાવેલું)
પીલુ તાલ—૦લાવણી

b b b b b b b b b b b
શું ઉ મ ન હ ર મુ ર તી ર હી—ર દ ય માં આં જા આમી
ની ધ ની ગ ગ ગ ગ ગ રી, સારી સા નીની ધ ની ગ રી સા
ખ ખ ખ ખખ ખ ખ

b b b b b b b b b b
ર દ ય માં આં જા આ મી—ભ અ (ક્તી) (અર)પો ઓ મ મ
સાનીની ધ ની ગ રી સા સા મ ગ ગ સા ગ મ પ
ખખ ખ ખ

b b b
(સ્વા)—મી ઇ ઇ—(ર) એં વાર
મ, ગ રી સા

(હવેથી દીપચંદીની ઢબમાં ચાલે છે).

b b b b b
(ત્રીભુ) ભ (કતી) (મુજ) ને (અર) પી (દયો) (કરૂ) ણા
સા રી રી મ મ પ પ પ પ પ

b b b b b b
ક રી હે (સ્યા) મ—જી ઈ ઈ ઈ ઈ—ઈ—ઈ—ઈ—ઈ
પ પ પ મ પ રી મ પ ધ ની ધ પ મ ગ

(પલટો)

b b b b b b
–ઇ–ઇ–ઇ—(તમ) દા શ નો હું ઉ દા શ છું (સહા) ય
રી ની સા સા ગ રી ગ ગ રી ગ રી ગ ગ ગ
ખ

b b b b b
ક રો ધ્ર ન (સ્યા)—આં આં—આં—મ જી—
ગ ગ ગ રી સા, રી ગ રી, ની સા
ખ

(ત્રીભુ) ભ (કતી) (મુજ)ને (નહી) મળે તો નીશ્ચે (જીવ)
મા રો જ—શે એ એ એ એ—એ—એ—એ—એ—એ
(પલટો)

એ–એ–

[ત્રીભુ ભકિત મુજને–તે મુજબ વગાડવું]

(દુની) યામાં જન્મ લઇને અંતે વૃથા (જન)મા આ રો–
ઓઓ,—ઓ,—થશે,—

(તમ દાશનો હું—તે મુજબ વગાડવું)

(હવેથી તાલ લાવણી ચાલે છે.)

B b b b b b b b
(હવે) કૃપા કરો ઓ (ઇશ)—એ વાર ચ ર ણુ ક મ ળગા
સા રીરી રીમ મ પ (૨) પ મ ધ પ મ ગ રી

b b b b b b b b
અ ર જ (સ્વી) કા આ રી—B ઇ C ની દયા દીલ
રી ગ મ પ મ ગ રી રી ની ધ ની પધ મ પ

b b b
ધા આ રી ઇ ઇ ઇ—શું ઉ મ ન હ ર
રી પ મ ગ રી સા

ગાયન ૬ ઠું. નરસીંહ મહેતો.

મહાડ તાલ-દાદરો.

b b b b b
જુ ઓ સૌ જ ન રે એ એ એ એ એ એ, પ ર મા આ ર ભ્ય અ
સા સા,ની ની પની ધ પ મ મ ગ રી ની પની ધ પ મ ગ રી
ટી ટી

(ઉપરના અક્ષરોમાં પલટો મારવો.)

b b b b
—કા આ આ આ આ આ જે—(પર) બો મં ડા વે એ છે—
ની ધ પ મ ગ રી ગ, પ પ મ સા રી ગ સા,

b b b b
(કંઇ) ક સ દા વ ત માં આં ડે છે ધ ર મી ઇ—
ની ધ ની સા રી ગ સા મ મ રી ગ રી સા રી
ખ ખ ખ

b b
તેમાં આડી જીભ ધા આ લે કુકર મીઇ—પ્રભુએ જે વારે
(કંઇક સદાવત-ની મુજબ) મ ગ મ પ ધની

b b
પા આ ર ખાં લી ઇ ધાં આં—(કર)ણુ એ જોબન હાઆન
પ સા સા ધ ની ધ પ ધ, (પ્રભુએ જે
ટી ટી

b b b b
જ દી ઇ ધાં આં—વિ ક્રમ (પર) દુઃખ ભં જ ન જા આણે
વા રે—તે મુ જ બ) સા સાસા સા સારી ની સા ધ ની ધ પ,
ટી ટી ટી ટી ટી ટી

b b
—વેદ પુરાણ એવાને વખા આણે—(ફુટ) છે (ફુટ) છે
(વીક્રમપર દુઃખ—તે મુજબ) સા સા ની ની
ટી ટી,

b b
એ (ફુટ) છે એ એ એ એ એ—જે એ પ ર મા આ આ આ—
પ પ ની ધ પ મ ગ રી, (પરમા આરથ

૨ થ માં આં આં આં આં–[સમ] જે નહિ સત્ધરે–

કા આ જે પ ર બો મં ડા વે છે તે મુજબ વગાડવું)

ગાયન ૭ મું. કામ લતા.

જીલ્હા ઝીંઝોટી તાલ—૦ કેરબો

b b b b b b b b b
૨ ભ ભ ર્યું–આ–જો બો બ ન જા આ (આય)–૨ સી ક
સાસા રી ^{મ}, પ, ધ સા ધ પ, ^{મ} ગ રી, ધ સા રી
ટી ખ

b b b b b b b
૨ અં ગી લા–૨ સી ક ૨ અં ગી લા આ વી ના
ગ ^{મ} ગ રી ધ સા રી ગ ^{મ} ગ રી ગ, રી સા
ખ

અં ગ ભ ર્યાં આ ર્ં અં ગ સુ કા આ (આય)–૨ અં ગી ર
અં ગી લા–૨ અં ગી ૨ અં ગી લા આ વી ના–

[પહેલી લીટી મૂજબ]

સાખી....

સું દર બા ગ શ રી ર ને—ઓ—ઓ—ઓ—ઓ—ખીલ્યો ઓ છે
ધ ધધધ ધધ ધધધ, પ, મ, ગ, રી, સા રી સા પ,
—એ—એ એ—એ એ—એ એ—ન વ ર [અં ગ]—અં ગ
ધ મ પ ગ મ રી ગ સા રી ની સા,
ખ

ફુ વા રા ઊ ડ તાં આં—આં—આં—આં—આં——મા લી ઈ (જ્યાં)
—આં—આં આં—આં આં—આં આં—અ અ—ત (અંગ),

[સુંદર બાગની મુજબ વગાડવું.]

b b b b b b b b b
—ફુ લ પ્રે—મી રૂ પી ક ર (માય)—ખી લા આ વે એ
સા સા સા ની પ પ ધ ની સા પ પ ધ પ મ
ટી ટી ટી, ટી,

દે [ઓળુ]—ભો ઓ ગી ર અં ગી લા—લો ઓ ગી ર અં
ગ રી, (ર સી ક ર અં ગી લા

ગી લા આ વી ના,— — ર સ ભ ર્યું.
વી ના—ની મુ જ બ)

ગાયન ૮ મું. કામ લતા.
સિંધ ભેરવી તાલ—ખીમટો

b b b b
ક હીં ભુ લી ગ યા આ આ આ હૈ યા આ ના (હા. આર)—
ધ ની સા સા, ની સા રી ગ મ ગ સા રી ની સા,
ખ ખ ખ

b b b b
ના આ—રી પ્યા આ રી—દી ધી શું વી શા આ રી—
સા ગ, ગ મ પ ધ પ મ મ મ ગ રી ગ,

ભુલી–ગયા આ આ આ હૈયા આના (હા––૨)–

[ઉપર મુજબ વગાડવું.]

b b b b
[દીઈલ]થી દી વા ના થ યા–આ કા શે ખે ાળી ર [હયા]—
રી ગ, મ ગ મ રી ગ, સા રી, મ ગ રી સા સા,

b b b b
(મળ) વી ઇ હ વે એ ન થી રહે લી ઈ એ [ના–આર]–
આ ની ધ ની સા રી ગ મ ગ સા રી ની સા,
ખ ખ ખ ખ

b b b b
તુ જ પ્યા રી ઊ ર માં અ મે તો ઊ તા આ રી—ભુ લી–
ગ મ પ, ની, ધ પ ધ પ મ મ, મ ગ રી ગ,
ગયા આ આ આ હૈ યા આ ના [હા—આર–

(ઉપર મુજબ વગાડવું.)

ગાયન ૯ મું. સૌભાગ્ય સુંદરી.

પીલુ (ઠોંડી) તાલ–દાદરો

b b b b b b b
એ ક સાં જ ને શ મે એ ઊ ભી અ ટા આ આ આ આ આ રી-
ગ રી ગ મ પ, ધ મ પ મ ગ, રી સા રી સા મ ગ રી સા
પુ ત્ર ને લ ડા વે લા આ ડ સ તી–ના આ આ આ આ આરી–

(એક સાંજને સમે—તે મુજબ વગાડવું)

b b b b b b b b
ની ઈ હા ળ તી પ તિ ની વા ટ ધે–એ એ લી—
ગ મ પ પ પ પ ધ મ પ ધ સા, ની, ધ પ

હ ર્ષ ના ત રં–ગ માં આં ર મી–ર હે એ એ એ એ એ લી

(પહેલી લીટી મુજબ)

સાખી—

પ તી—આ આ વે સ તી સા મી–જા આ આ—આ–
પ પ, ધ ની ની ની ની ની ની, ધ ની સા, ની
ટી

આ આ આ (આય)—૦ ૦ સ્રી ના આ (મન) માં આં
ધ પ મ ગ, પ પ ધ ની ની ધ
હ–ર્ષ ન (માય)—આ આ—આ આ ળ ક ને પ તિ પા સે
પ મ મ ગ,

ધ—રે એ એ—એ-એ–એ–એ–એ—(ઝબ)—કી ધ
વીં—ટી ઇ આં–ગ ળી (પરે)—

(પતી આવે સતી સામી જાય—તે મુજબ વગાડવું.)
પા આ—પી ઇ એ ભં ભે યાં—કા આ આ–આ–આ–આ
આ—(આન)—એ–વીંઇટી—પર (નર) નું ઉ (દાઆન)—

(સાખીની પહેલી લીટી મુજબ)

સ અ–તી ઈ ણી ચા રી ન જા ણે ક–શું ઉ ઉ–ઉ ઉ ઉ ઉ—
ઉ,— ઝે—રપતી—ને એ (અઅં)—તર (વરયું)—

[સાખીનો પહેલી લીટી મુજબ]

(નહીં) પુ-·ઉ છું (નહીં) ગા છી-·યુ ઉઉ·ઉ·ઉ·-ઉ·-ઉ·-ઉ–
સાં·ભળીયું, ઉ ઉ નહીં·[કાંઇ]—

[સાખીની પહેલી લીટી મુજબ]

ની ર—દો ઓ પી ને મ રં—તાં આં આં- આં—આં—
આં—આં—આં—ઠ [રચો]—નહી—ઇ—ઈ—દીલ (માંય)—

(સાખીની પહેલી લીટી મુજબ)

વાહ્લા—લીઇ [નહી] વા મા ગ—ણી ઇ ઇ—ઇ ઈ ઇ-ઈ ઇ—
વ્હા લો ઓ ન—ગણ્યો—ઓ—ઓ—[બાળ]—

(સાખીની પહેલી લીટી મુજબ)

નાંખ્યાં—નદીઈમાં બે એ ઉ—ને એ એ એ એ એ એ, એ—થ પો
કા આ, આ આ ર સો, (કાળ)—

સાખીની પેહેલી લીટી મુજબ.

ગાયન ૧૦ મું.

ઇંગલીશ ડેન્શ   તાલ—દાદરો.

b b b b b b b b b b
સા સા સ ની રી સા. ની ધ પ ધ રી—રી રી રી મ, રી ગ
ટી ટી ટી ટી ટી

b b b b | b બેવાર. b b b
સા ની પ પ પની ધ ની,—[૨] પ ની ની પ ની ની સા ની
ટી ટી

b b b b b b b
ધ ગ—મ ધ ધ મ ધ ધ ની ની ધ પ—પ ની ની પ ની ની

b b b b b b બેવાર.
પ ની સા ગ—પ મ ગ રે સા ની પ, પ પ—(૨)
ટી ટી, ટી ટી ટી ટી ટી

} b b b
} સા સા સા ની રી સા
} ટી ટી ટી ટી ટી

ગાયન ૧૧ મું-(બીંદ્રા બની સારંગની ગત) તાલ-લાવણી.

b b b b b
સા સા રી-મ મ પ-ની સારી-સા-ની ધ મ મ ની ધ પ પ
ટીટી ટી,

b b b b b
ધ મ રી સા ની સા રી-રી રી મ,-સા સા રી-મ મ પ—
ખ

b b b b
ની સા રી-સા ની ધ મ મ ની ધ પ પ મ મ રી સા ની સા,-
ટી ટી ટી, ખ

b b b b b
સા—સા સા ની સા રી-રી સા ની—મ મ પ-સા ની ધ પ
ટી, ટી ટી ટી ટી ટી ટી ટી

b b b b
મ મ રી સા ની સા, મ ગ-પ મ-ની ધ-સા ની-સા ધ
ખ ટી ટી

b b b b
ની પ-ધ મ-પ ગ-મ રી-ગ સા – – – રી મ મ પ,-[પહેલેથી]

ગાયન ૧૨ મું. તાજે નેકી.

જીલ્લા ખીમટો

b b b b b b b
ક હી વા લી કા (તઓ) ર હી ખા ના—લ ટ કા બ ના બ ના
ગ મ ધ પ મ ગ સા રી મ ગ સાસારી, સાગ, રી મ

b
હી ખા—   ફ હી વા લી કા—
રી ગ

b b b b d
મ દ ભ રે [નય] નાં—ચ અં દ ર બ દ ના–કે ર
સા રી સા મ ગ ગ, ગ મ પ ધ પ મ ગ, ગ ગ

b b b
લ ટ કા–ઔ ર ખ ટ કા—ચાલો ચાલો સાહેલી વાંજાંના–
ગ મ ધ, પ મ ગ રી સા, [દહી વાલીની મુજબ]

ગાયન ૧૩ મું. મુળરાજ સોલંકી.

ઝીલ્લા તાલ–ખીમટો.

b b b b b b
રં ગે ભ ર્યાં આ વો આ વો ર સી લી હે તે થી હૈ યા સુ
પ પ, પ પ, ગ મ પ ધ મ પ, મ, ગ ગ રી સા ગ મ

b
ચાં–પી યે– [૨] બે વાર.
પ પ પ

સુ(રત) મીઠી મીઠી છેલ છબીલી–હેતેથી હૈરામાં ચાં,પીયે,
ફુલાં ફુલાં ઝીણું પલ્વસમાણુ–ચુંગુ અ[ધર]લાલ પ્રેમથી;
ગોરા ગોરા ગાલ ઉ(પર) હું સાણુ–મારૂં તો જરાક એ,મથી,
(વાહ) (વાહ)રેઘેલી (વાહ) છેલ છબીલી–પોતાનાં કીધાં ન ભુલીયે
(બદ)લામાં બાહુથી બાંધી રંગીલી–ચાલો ઝુલાપર ઝુલીયે–

(આ પાંચ લીટી પહેલી લીટીની મુજબ છે.)

ગાયન ૧૪ મું. અમદાવાદ ગુજરાતી નાટક કંપનીનું

મહાડ ખીમટો.

b b b b
મન મો(હન—(૨) પ્યારા પાસે આ—આવો—
ગ મ પ પ, પ પ ગ મ ની, ધ પ,

b b b b b b
હ શી ખુ શી થી ગ લે લ ગા—વો—મ ન મો (હન)—
મ ગ મ પ મ ગ મ ગ રી, સા ગ મ પ પ;

b b b b b
લુ (ચ્ચી) ઠ ગા રી મુ કી દે લ વા આ રી—(નય) નાંશે
પ, ની ની સા સા સા ની ની ધ ની ધ પ, મ, પ પ
ટી ટી ટી

b b b b
(નય) નાં મી લા વો—હાં રે પ્રી (તમ) (નય) નાંશે
પ ગ, મ પ, પ પ સા ની સા ધ ની ધ
ટી ટી

b b b
(નય) નાં મીલા—આવો—હશી ખુશીથી ગલે લગા—વો—
પ ગ મ ની, ધ પ (ઉપર મુજબ વગાડવું).

હું સૌથી રૂડી રંગીલી રૂપાઆળી—કોડીલા કંથ કહાવો—
હાંરે પ્રી(તમ) કોડીલા કંથ કહા—આવો, હશી ખુશીથી—

(લુચ્ચી ઠગારીની—મુજબ વગાડવું—)

ગાયન ૧૫ મું. સૌભાગ્યસુંદરી.

જંગલા. તાલ–ખીમટો.

b b b b b b
પીલે શરાબ મજેદાર મેરે યા–ર પીઇલે શરાબ મજે
સાસા સાસાસા નીધપધ પધની, ધ પધપ મગમ રીગ
ટી ટી, ટીટીટી

b b b b b
(દાર)–જાહીર દીલકો–જોશમે લા આયે–રંજે–હટા આને
સા સામ,મ મમમ રી પ મ પ પ પ [પીલેશ
હજાર મેરે યા–ર પીઇલે શરાબ મજે (દાર)–
રાબની મુજબ).

બીજી લીટી–(દર)દ, તમામકો–(ગર)દ કરત (હય)–(સર)દો,
મેં (બહો)ત (હય)–બહાર મેરે યા–ર પીઈ લે
શરાબ મજે (દાર)—
(પહેલી લીટી મુજબ).

ગાયન ૧૬ મું.

મહાડ. તાલ–હીંચ.

b b b b b b b
(નય)ન મીલાવી દેરે છબીઇલી (નય)ન મીલાવીઇ દે—
સા સા સા સાસા નીની,સાનીધપ પ ધ નીસાનીધ ધ
ટી ટી ટીટીટી ટી ટી

b b
હેએએ-(નય)ન મીલાવી દેરે છબીઇલી (નય)ન મીલાવીદે,
ધનીસારી
ટીટી

b b b b b b
હાં રે મારીવા–આ વી તુંઉ ચીન્તા હ રી ઇ ને (નય) ન
મ મ ગ મની, ધ પ, મપ ગ ગ મ ગ રીસા, સા, રી

b b b b b b b
મીલાવી ઇ દે–હીરા આ મોતીઇ મા ગ્ય મ ધુ ઉરી ઝાં આં
ગ મગ રીસા સાસા સા સાસારી ની ની સાનીધપ પ પ
ટી ટી ટી ટી ટીટી ટી

b b b
ઝ ર ઝુ મ ણું આં લે–હે એ એ એ–(અધ)રા (મૃત) રસ
નીની રી સા ની ધ પ ધ ની સા રી [હીરા મોતી
ટી ટી ટી ટી

પા ન ક રા આ વી–ચું ઉ ભ ન ક ર વા આ દે–હાં રે મારી
ની મુજબ વગાડવું.) (ઉપર મુજબ).

ગાયન ૧૭. કામલતા.

ખમાચ તાલ–લાવણી.

b b bb b b b b b b b
વા આ ટ જુવેછે એ વા હા લો રસીક વ ર ર જા–અમે એ
સા પ પ પપપ મ ગ ધ ધ ધ ધધ ધપ મપ પ ધ પ

b b b bbb b b b b b b
તો એ લઈ શું ઉ બા–પ્રે એ મ ગુંથણીઇ ગું ઉ થો છાના
મ ગ રીગ ગરી સા ધ રી રી રીરીરીગ સા રી ગ, ગ ગ
ખ

b b b b b b b
આ હુ ઉ ર અ મે–તો એ (થઇ)–શું બા—
રી સારીસા નીધ ની ધ સા, સાસા,
ખખ ખ ખ

મને એકલી મુકીને તમો જાવો નાં—થશો એકલાં તમો ત્યાં જાવોગા—
મને લાગે છે બ્હીક, બધું ઠીક છે ઠીક, ખાલી કરો પતરાજી,

અમો (જઈ)એ એમાં રાજી—છતાં કરોછો સફાઈ—છોડો જાશું
અમો બાઇ—સખી તું—

[ઉપરની લીટીયો—ખાલી ભાષણુમાં બોલવી.]

b b b b બેચાર b b b b b
હવે આવજો બા—(૨) કરો અ (મન)—ચ(મન) અમો
પપ ધધની, સા પપ ધ ધ પ પ મ ગ
ટી

b b b
જાઆ શુંઉ ગા—આ. વાઆટ જુવે છે,
રીગ ગરી સા,

ગાયન ૧૮ મું. [અમદાવાદ ગુજરાતી કંપનીનું.]

બીંદ્રાબની સારંગ— તાલ-કેરબો.

b b b b b b b b
મગ—ન મગન બની—જશનેજ મા આ આવો—
ધરી રી રીરીરી રીગ, રીરીસારી ની સા રી રી,
અ ખ

b b b b b b b b
જશને જમાવો માની—કીરતી ગજા આ આવો—
રીરીમ મ પ પ પ પ રીરીસા રીની સા રી રી
ખ

મગ—ન મગન બની,
[ઉપર મુજબ].

b b b b b b b b
આજ દીવસ અતિ—આ આનંદ પ્રસ(રચો)—
રી મ મ પપ પ પ, મ મ પપ ધપ મ
જય—જય જય વીઇ—જય જશ ગાઆ આવો—

[પહેલી લીટી મુજબ.]

ગાયન ૧૯ ઝીલ્લા. [વરમાળ હાથે ઝાલી એ રાગ.]

તાલ—દીપચંદી.

b b b b b b b b b b b b
સ મ જી ને સું ઉ દ રી ચા આ (હીઇ)—હ ઇ યા માં હ ર
સા મ ગ પ મ પ ગ મ ગ રી સા ધ નીં રી સા રી મ
ખખ

b b b b b b b b b b b
પંજ ધા આ (રીઇ)—પ્રા આ ણ પ તિ ઇ નાં આં દ ર શ ન
ગ મ ગ રી સા રી મ ગ મ પ ધ ની સા ધનીસાની
ટી ટી

b b b b b b b b b
ક ર વા—ના આ આ આ આ આ લી—ચા આ (હી ઇ)—
ધ મ પ ધ પ મ મ પ ધ ધ ગ મ પ

b b b b b b b b b b b
આ આજ દીવસ અતી આ આનંદ પ્રસ(રચો)—ધન ધનં
ગ મ ગ પપમ મ ગ સા રીરીસા ધની ધ, ધમ ગમ
ખખ ખ ખ

b b b b b
રાઆજ કુંમા આ આ આ રી—
પ ધ ની સા ધ ની ધ રી સા સમજીને સુંદરી—
ટી ટી ટી

ગાયન ૨૦ મું. તાજેનેકી

બરવા તાલ–ખીમટો

b b b b
[ગજ]રા બે (ચન) વા લી ઇ ના આ દા આ ન (એહ) તેઅેરા
સા નીસા ગ ગ ગ મ પ ધ ^મ^ પ મ ગ પ ^મ^ ગ
ખ

b b b b b
ન ખરા–(ગ જ રા બે (ચન) વા લી ના આ દા આ આ ન–
રી ગ સા સા સા સા સા રી સા ની ધ પ ધ પ મ
ટી ટી ટી ટી ટી ટી

b b b b b b
(એહ) તેઅેરા ન ખ રા ગા લોકી લાલી (હય) તેરી ની રા લી
ગ પ ^મ^ ગ રીગ સા, ^મ^ ગ ^મ^ પ મ પ ધસા ની ધ પ
ટી

b b b b b b
આંખો મે (હય) (કય) શી લા આ લી–કહીં લડ (ગઇ)–
ગ ધ ધ ધ પ ધ ^મ^ પ પ ^મ^ ગ ગ^મ^ મ

b b b b
કહીં અ ડ (ગ ઇ)–(ક હીં) પ ડ ગ ઈ (એ હ) તે એ રા
^મ^ પ ગ ^મ^ ^મ^ ધ પ ધ ^મ^ પ ગ પ ^મ^ ગ

b b
ન ખ રા—ખુ બ ની કા લી (હય) દેખા (હય) ભાલી–આતો
ચી ગ સા
મે (હય) ભોલી ભાઆલી–કહીં કર (ગઇ)–કહીં ભર (ગઇ)
(કહીં) જલ ગઈ—(એહ) તેઅેરા નખરા—

(ગાનેકી લાલી–તેની સુજબ વગાડવું)

ગાયન ૨૧ મું. ઊમા દેવડી

મહાડ તાલ–દાદરો

b b b b b b
પ્રીતીના પંથનો ગ્રંથ ગુંથે લો કોણુ ભેદુ ભણુ
સા ગ ગ म પ પ ગ म ગ પ म, ગ ગ म ગ રી ગ

b b
ના આ આ આ આ આ (આર)–[૨] બે વાર
સા રી ગ म ગ રી સા,

[પલટો મારવો–ધીમેથી]

b b b b b
(જ્યાં) (જ્યાં) (જોઇ)એ (ત્યાં) આં આ જ શ મા આમાં (સ્વા)
સા સા સા સા આ રી ની ની સા ની ધ પ, ધ
ટી ટી ટી ટી ટી ટી ટી

b b b
ધ ની મારા આ મા આ આ આ આ આ (આર)–(૨) બે વાર
ધ ધ ધ ધ ની પ ધ ની સા ની ધ પ,
ટી

ગુલાબ ગોટા આ ચું ટ્યા આ(હ્યો)–માળીઈ કોક ગમા આઆ
આઆઆ [આર]–(પહેલી લીટી મુજબ)
કાંટાનો ગાંઠડો બાંધીને લા આ(વ્યો)–(મુડ) થલ તે બેંશુ
મા આ આ આ આ આ (આર)—(બીજી લીટી મુજબ)

પ્રીતીના પુષ્પની મીઠી મઝાતે–ખુવે ઘણાક ગમા આ આ
આ આ આ [આર]–[પહેલી લીટી મુજબ]
એક વ(ખત) બની જિશ્વાશ ધાઆતી–પોતે બને હુંશી
યા આ આ આ આ આ (આર)–[બીજી લીટી મુજબ]

સાખી....

આ ય ખ વા ડે હે ત થી હ ઈ-ઈ હ-હે-ત ન ધ-ન ને
ગ ગ ગ ગ ગ ગ ગ રી ગ મ,ગ રી,સા,સારી ગ,રી ની
ખ

(પ્રા આ આ ણુ)-સા ચો મી ત્ર જ આ સ મે એ એ-એએ,-લા,
સા (ખાય ખવાડે હેત
ખે એ એ--કસુ [જા આ આ ણુ]-સંસાર વગડે સ [નિમ]
થી-તે મુજબ વગાડવું.) (પહેલી લીટી
ત્ર ણે [મીચો)-સોંપજો શ્રી કીરતા આ આ આ આ આ (આર)
ના મુજબ આ લીટી વગાડવી.)

ગાયન ૨૨ મું. (કલ્પીત)

મંગળા ચરણ. તાલ-દાદરો.

b b b b b b b b
વં દ ન ક રી યે વી ભુ તુ જ ચ ર ણુ માં અ મે-એ,-
સા રી ગ ગ રી સા, રી સા સા ની ધ ની ધ પ ધ સા, સા
ખ ખ ખ ખ ખ ખ

b b b b b b b b
દ યા ક રો ને-દા શ ના પ રે-દા શ તુ જ ન મે-એ-
પ પ મ ગ રી, પ પ મ ગ રી,સા સા રી રી ગ મ, ગ
વં દ ન ક રી યે—
સારીગ ગ રીસા

b b b b b b b b b b
ભો ગી—ઈ—કહે—એ-કૃપા—આ-કરો--ઓ—સુખ કરીને
સા ગ, રીમ, ગ પ મસા, પપ મગરી
રી

b b b b b b
દુઃખ હરીને—દયા કરો તમે—એ- } વંદન કરીયે વિભુ-
પ પ મેગરી સાસા સારી, ગમ, ગ }

ગાયન ૨૩ મું.

કલ્યાણ. ચોતાલ. (ધ્રુપદ.)

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૦
શ (અમ) ભુ ઉ સુ ખ ક ર દુઃઉ ખ અ હ અ ર અ
સા ની મ પ રી ગ ધ પ ગ મે ગ રી સા ની સારી
ટી ખ

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૦ ૧
દી ન ની દયા તું ધ અ ર—(સહા) ય થ ઇ ને
ધ ધ સા રી ગ રી સાનીસા સા, સા સા મ પ
ખ ખ ખ ટી ટી ટી

૨ ૩ ૦ ૧ ૦ ૧ ૨
વી ઇ ભું--અ વી ચ ળ પ દ પ્ર ભું--શ (અમ) ભુ ઉ
સા ની સા સા ની મ પ ગ મે ધ પ સા ની મ પ
ખ ટી ટી

(હવેથી તાલ-દાદરો ચાલે છે.

b b b b b b b b
ની રં જ અ ન ની રા કા આ ર—તા રો છે મો ટો આ ધા
અ ગ પ ધ પ સા સા સા ની સા ધ ધ સા રી ગ રી સા
ટી ટી ટી ટી ટી ટી ટી, ટી ટી

b b b b b b
આ ર—ક્ષ (જ્યા) રા ખો દી ન દ યા ળ-અ ર જ ઉ ર
ધ પ ગ ગ ગ સા રી સા ગ રી રી ગ ગ ગ ગ રી
ટી ટી ટી ટી ટી ટી ટી ટી ટી

b							b	૧	૨
ષા	આ	આ	આ	આ	આ	રી	શ (અમ) ભું ઉ		
સા	રી	ગ	મ	ગ	રી	સા	B C હારમો ટીચર (રચનાર)		

સુચના.......

સદગૃહસ્થો, અને બાનુઓને ખાસ જણાવવામાં આવે છે કે, હાલના જમાનામાં, હારમો—શીખનાર ઊમેદવાર હારમોનીયમ—સારી ગમ પ ધ ની—ના આધારે શીખે છે, પરંતું, સારી ગમ-પધની બીલકુલ નહિ રાખતાં. તથા સરગમો ઊપર આધાર બીલકુલ નહિ રાખતાં ફકત, ભોગીલાલ-છગનલાલ-હારમોનીયમ—ટીચર,-ના, નામ ઉપરથી હારમોનીયમનું તથા તાલ સૂરનું સંપૂર્ણ ભાન ફક્ત ત્રણ મહીનાની ગાકી ગેરંટી સાથે પાકે પાયે શીખવવામાં આવશે.

આ ગાઇડમાં ફકત સાધારણ જાણવા માટે ફકત બે બાયનો રાખેલાં છે.

ધારો કે,

ભો....ષડજનો શુર	સા
ગી....રીખવ	રી
લા....ગંધાર	ગ
લ....મધ્યમ	મ
C....પંચમ	પ
H....ધ્યવત	ધ
T....નીશાદ	ની

ભો....ટો, જાણે એકજ છે.

ગી....કોંમળં	રી જાણવી.
ગ્ગા.... ॥	ગ જાણવો.
લ.... ॥	તીવ્ર મધ્યમ જાણવો.
G.... ॥	તો, જાણે એકજ છે.
(H).... ॥	(આવી રીતે કોંસમાં હોયતો-કોંમળ ધ્યવત સમજવો).
(T).... ॥	(આવી રીતે કોંસમાં હોયતો-કોંમળ નીખાદ સમજવી).

ભો....(આવી રીતે જેની નીચે (ટી) હોય તેને ટીપના
ટી   સુર ધારવા.
H....(આવી રીતે જેની નીચે (ખ) હોય તેને ખરજના
ખ   સુર ધારવા.

ભોગીલાલ-ના, નામથી ગુજરાતી અક્ષર છે, તે અક્ષરો બાળબોધ હોય તો તે કોંમળ સુરો ધારવા-ત્યારબાદ, C તો જાણે એકજ છે, (H) આવું નીશાન હોયતો-કોંસમાં ઇંગ્રેજી અક્ષરો છે એમ ધારી તે કોંમળ સમજવા.

ત્યારબાદ અક્ષરો ભેગા આવે-વળી આરોહી, અવરોહી, વળી તાલ, સુર, લેહ વીગેરે પ્રમાણુ-આ બુકના પ્રમાણુનાં દાખેલાં છે, તે બરોબર ધ્યાન રાખશોજી.

ભા-ગી-લા-લ-C, H, T, } ભો
} આ
સા-રી-ગ-મ-પ. ધ ની } ટી

ગાયન ૨૪ મું.—

જીલ્લા ઝીંઝોટી. તાલ કેરબો.

b b b b b b h b
મ ને રો કો નાં ર સી લા આ આ છે લા–મુ કો ને (હા થ)—
H સો ગી લા લા સોગી લા લ C લાલ લાલાગી સો,
ખ સા રી ગ ગ સા રી ગ મ પ ગ મ ગ ગ રી સા
ધ
ખ
ઓરાકુ કોના છબી લાઆઆ છેલા-મુકોને (હાથ)—
(ક્હે)રે ઝુકાઓ.(અલ)એ લીધાદાધેલી–આવું (સં(ગાથ)–

(પહેલી લીટી મુજબ વગાડવું.)

મુકો કેડો, લાગ્યો નેડો, છોડો છેડો, સાથે તેડો, ભોળી નારી, કા(મણ) ગાળી, હું તો હારી, (વાહ)રે પ્યારી, [આ ભાષણ મોઢેથી બોલવું)

ગાયન ૨૫ મું. ઇંગ્રેજી તરજ. તાલ દાદરો.

b b b b
સ(લામ)–સલા [આમ] સ (લામ)– (૨)
C સો C સો T H C
ટી ટી,

b b b b
સ (લામ)–સ લા (આમ) સ (લામ)—
C સો C સો T સો ગી
ટી ટી ટી ટી

b b b b
(ઇગ) (લીશ)ને સા(હેબ) જી-[સદ]ગૃ[સ્થો]ને [વીન]તી—
ભો ળા ળા ળા ળા ળા ગી ળ ળ ળ ળ ળ
ટી ટી ટી ટી ટી ટી, ટી ટી ટી ટી ટી ટી,

b b b b
હીં દુ ને કરીયે પ્ર(ણામ)—(ર)બે વાર
ગીભોંગી ભો TH T ભો
ટીટીટી ટી ટી

[દરેક સા, શીખવાને માટે, કુદરતી સમજ].

દુનીયામાં કુદરતી બક્ષીસ ઇશ્વરના ઘરની છે, કુદરત એ મોટી છે, કારણ કે કુ—દરત, એટલે પરમાત્માની ગતિ, પરમાત્માની મહેરબાની માણસના ઉપર થવી, દૈવ જ્યારે દયા કરે છે, તે વારે માણસને ગમે તે કામ કરવું હોય, પણ વાર લાગતી નથી, માટે કુદરત તેજ ખરી છે, ગુરૂનો તો ફક્ત આધાર છે, કુદરતી મગજ શકિત શીવાય, કાંઇ પણ બનતું નથી, ધારો કે પહેલી સારીગમ, ત્રીવસુરની, એટલે (નરજાતીની) હવે હારમોનીયમ ઉપર આપણે બેઠા, ત્યારબાદ વીચાર કરવો કે, આપણે આજે—કોંમળ રીખવથી તબલા મેળવવા છે, અને બેઠક જમાવવી છે, તો કોંમળ—રીખવનો સુર શું છે તે આપણને કેવી રીતે સમજ પડે (આકુતી પહેલી)ની અંદર જે સા—આપણે મજબુત કર્યો છે, તે સા—જરૂર ષડજ છે, એ પુરતી રીતથી ધ્યાન રાખવું, તે સા થી સારીગમનું પ્રમાણ ચાલે છે, હવે કોંમળ રીખવનો શુર ઉપર જણાવેલો છે, માટે વીચાર કરો (નારીજાતી) ની સારીગમમાં જે રી આવે છે, તે કોંમળ રીખવનો શુર કહે-

જાય છે, હવે તે શુરથી આપણે તબલા મેળવ્યા અને બેઠક શરૂ કરી, માટે હરેક શુર બાંધતાં સદગૃહસ્થોને શીખવાની જરૂર છે, માટે ધ્યાન આપવું.

દુનીયામાં મુખ્ય સારીગમ એકજ છે શુદ્ધ સા-રીગમ પ-ધની સા હવે એક સારીગમમાંથી બીજી સારીગમ ઉત્પન
ટી
થઇ છે, કારણ કે એક ઘરમાં પાંચ માણુસ પરણેલા છે, બાકી બે માણુસ કુંવારા છે, તે કયા—(સા—અને—પ) માટે વીચારીને નીચે ધ્યાન દેશો, કોઈ માણુસને ગમે તે, સા, બાં ધવો હોય, તેની સારીગમની સમજ મગજમાં ઉતારવી હોય તો, એક સ્હેલો રસ્તો છે, ધારો કે સારીગમ—પહેલી તીવ્ર સુરની (નરજાતીની) હવે તેમાં બે બાબત જરૂર કરી યાદ રાખવી, શુ કે, ગ—ની સાથે મ આવે, નેની—ની સાથે સા—આવે, એટલે ગંધારની જોડેજ મધ્યમ આવે, ને નીખાદની જોડેજ ષડજ આવે, બાકી વચમાં એક એક ચાવી મુકી દેવી. કાળી અગર ધોળી ગમે તે એક એક મુકવી જોઇએ, ફકત ઉપરની બાબત બે યાદ રાખવી, ધારો કે,

૧—૨—૩—૪—૫—૬—૭—૮—૯—૧૦—૧૧—૧૨—૧૩—

સા રી ગ મ પ ધ ની સા
ટી

આવી રીતે એક એક ચાવી મુકી દેવી,

હવે કોમળ સારીગમની સમજ, એટલે (નારીજાતીની)

સા—ની જોડેજ રી, આવશે, ને પ—ની જોડેજ ધ આવશે, તે ચોકકશ યાદ રાખવું, બાકી વચમાં એક એક ચાવી છોડી દેવી.

ધારો કે,

૧–૨–૩–૪–૫–૬–૭–૮–૯–૧૦–૧૧–૧૨–૧૩—
સા રી ગ મ પ ધ ની સા
ટી

આ કુદરતી સમજ છે, માટે ધ્યાનનું કામ છે, માટે એક નજર રાખવી એ ચતુર માણસનું કામ છે,

બાર જાતના શુરથી કામ ચાલે છે, એટલે બાર જાતના સા બાંધવાના છે, માટે તે પ્રૅકટીશ જરૂર મગજમાં ઠસાવવી,

સરગમ—પહેલી.

b b b b b b b b
સા—રી—ગ—મ—પ—ધ—ની—સા—
ટી

b b b b b b b b
સા—ની—ધ—પ—મ—ગ—રી—સા—
ટી

સરગમ—બીજી.

b b b b b b
સાગ—રીમ—ગપ—મધ—પની—ધસા—
ટી

b b b b b b
સાધ—નીપ—ધમ—પગ—મરી—ગસા—
ટી

સરગમ—ત્રીજી.

b b b b b

સારીગમ—રીગમપ—ગમપધ—મપધની—પધનીસા—

ટી

b b b b b b

સાનીધ—નીધપ—ધપમ—પમગ—મગરી—ગરીસા—

ટી

સરગમ—ચોથી.

b b b b

મગ—પમ—નીધ—સાની—

ટી

b b b b

સા—ની—ધ—પ—મ—ગ—રી—સા—

ટી

આયનોની યાદી. તાલ.... સુર.......

નંબર.

૧ દયા કરો દીનપર દયાળુ....દાદરો........બરવા....................
૨ બંસી ધુનસે બજાઈ.... ....(ચોતાલ).... ....
૩ તારનની શતાર.... ....સુલફાગ.....બીંદ્રાબની સારંગ
૪ રંગીલા રસીલા છબીલા....દાદરો........ઇંગ્રેજી તરજ
૫ જુઓ સૌજનરે...............દાદરો........મહાડ
૬ શું મનહર મુરતી............લાવણી......પીલુ
૭ રસ ભર્યું આ જોબન જાય..કેરબો.......જીલ્લા.
૮ કહીં ભુલી ગયા હૈયાના હાર.ખીમટો....સીંધ ભેરવી

૯ એક સાંજને સમે ઉભી અટારી. દાદરો...... પીલુ
૧૦ ઈંગ્લીસ ડેન્શ..................દાદરો........(ગત)
૧૧ સારંગની (ગત)
૧૨ દહી વાલીકા તૌરદીખાના ખીમટો.....જીલ્લા
૧૩ રંગે ભર્યાં આવો આવો રસીલી. ખીમટો.. જીલ્લા
૧૪ મનમોહન પ્યારા પાસે આવો. ખીમટો. મહાડના
૧૫ પીલે શરાબ મજેદાર..........ખીમટો. જંગલા
૧૬ નયન મીલાવી દેરે છબીલી.. હીંચ.... મહાડ
૧૭ વાટ જુવે છે વ્હાલી રસીકવર. લાવણી. ખમાચ
૧૮ મગન મગન બની...............કેરબો.. બીંદ્રા બની સારંગ
૧૯ સમજીને સુંદરા ચાલી.........દીપચંદી. જીલ્લા
૨૦ ગજરા બેચનવાલી નાદાન........ખીમટો.... બરવા.
૨૧ પ્રીતીના પંથના ગ્રંન્થ ગુંથેલો. દાદરો.... મહાડ
૨૨ વંદન કરીયે પ્રભુ તુજ ચરણમાં.. દાદરો.... કલ્યાણ
૨૩ મનેરો કોના રસીલા છેલા........કેરબો.... ઝીંઝોટી
૨૪ સલામ સલામ સલામ...........દાદરો.... ઇંગ્રેજી તરજ
૨૫ શંભુ સુખકર દુખહર............ચોંતાલ.... કલ્યાણ

સમાપ્ત.

સરગમો હમેશાં એક ધ્યાનથી એક હજાર વાર ઘુંટી જવી વળી તેની સાથે બરોબર રીતે પોતાના ગળાનો અવાજ મેળવવો, અવાજ મેળવવાને માટે એવું સાધન છે કે, પ્રથમ તો એક વૃત્તી રાખવી, ત્યારબાદ આંખ મીચી જવી, પછી વિચાર કરવો, હારમો-નીયમમાં જેવો અવાજ નીકળે તેવો અવાજ પોતાના ગળામાંથી કાઢવો. વીચાર કરવો કે, આપણે હારમોનીયમની સાથે અવાજ મેળવીને સાથે બો-

લીયે, ત્યારે એમ ધારવું કે, હારમોનીયમ બીલકુલ વાગતું નથી, ફક્ત આપણેજ બોલીયે છીયે, એવી રીતે એક સુર થવો જોઇયે, જરા પણ બે સુર લાગે, એટલે હારમો-નો અગર આપણો અવાજ બહાર પડતો આપણને લાગે તો, તે સમજવું કે આ બે સુર થાય છે, તો ધ્યાન આપીને અવાજ બરોબર રીતે મેળવવો, તો તે સમજના આધારથી શુરાવટનું જ્ઞાન જલદી થશે. વળી સારીગમો ઘુંટવી તો એક [લેહ]માં ઘુંટવી-ઉતાવળ કદી કરવી નહિ.

દરેક સુરો સરખા પ્રમાણથી લેવા, જેટલુંસા-ઉપર રોકાણ-તેટલું રી-ઉપર રોકાણ-એવી રીતે દરેક સુર પર સરખું રોકાણ રાખવું, કારણકે દુનીયામાં, તાલમેલ સીવાય જરા પણ મઝા આવશે નહિ.

તાલોનાં નામ.	તથા યાદી.	માત્રા.
તાલ	શ્રીઇ	... ૨
,, ...	જલદ દાદરો	... ૩
,, ...	ખીમટો	... ૪
,, ...	લાવણી	... ૪
,, ...	એક તાલો	... ૫
,, ...	દાદરો	... ૬
,, ... પોસ્તો ...	ગજલ...	... ૭
,, ...	ધમાર...	...૧૪
,, ...	દીપચંદી	...૧૪
,, ...	અદદો	... ૭
,, ...	તીવરો	... ૭
,, ...	આડ ચોતાલો ...	... ૭
,, ...	કવાલી	... ૮
,, ...	ખ્યાલ	... ૮

ll ...ચલતી ... ... ત્રીતાલ ૮
ll ... ... ત્રીતાલ ૧૨
ll ... ... ખટતાલ ૧૨
ll ... (ચોંતાલ) ... ધ્રુપત ૧૨
ll ... ... સુલફાગ ૧૦
ll ... ... આડ ચોતાલ... ... ...૧૪
ll ... ... બ્રહ્મ તાલ ૨૮
ll ... ... રૂદ્ર તાલ ૩૨
ll ... ... ચંદ્ર તાલ ... ...

સુચના પત્ર.

મહેરબાન બાનુઓને, ગ્રહસ્થોને ખાસ જણાવવાનું કે, (મ) આવી રીતના બાળબોધ મ ને કોમળ મધ્યમ એટલે કોમળ મ ધારવો બાકી (મ) આવી રીતના ગુજરાતી મ ને તીવ્ર મધ્યમ સમજવો. આ બાબત જરૂર યાદ રાખવી.

કોઇ સદગ્રહસ્થોને રાગ, રાગણીના સુરોની સરગમો જોઇયે તો અમારે ત્યાંથી ખુશીથી મંગાવી લેવી. આ ચોપડીના ફરમા વધારે થઇ જાય માટે રાગ, રાગણીની સરગમો આ બુકમાંથી કાઢી નાખી છે.

B. C. H. T.

શ્રી શંકરવિજય કલબ.

B. C. **હારમોનીયમ ટીચર.**

લારી રેયાલ નંબર *78* મોરીશ.

હાલ મુ. કાળુપુર રોડ—કડીયાની પોળ પાસે.

અમદાવાદ.

ક્લબનું લીસ્ટ.

ત્રણ મહિનાની પાકી ગેરંટીથી હારમોનીયમ શીખવવામાં આવશે.

માસીક ફી. રૂ. ૩—૦—૦ દાખલ ફી રૂ. ૧—૪—૦

ત્રણ માસીક મેમ્બરને ટાઇમ્પીસ ઘડીયાળ ભેટ આપવામાં આવશે.

ગમ્મતની ફી કામના પ્રમાણે ઘણી સસ્તી લેવામાં આવશે.

વધુ વિગત માટે પ્રાઇસલીસ્ટ જુઓ.

B. C. હારમોનીયમ ટીચર.

ઠે૦ કાળુપુર રોડ—કડીયાની પોળ પાસે.

મુ. અમદાવાદ.